

TURLI DAVRLARDAGI ITALIYA MADANIYATI VA SAN'ATI

Ne'matxonova Ma'suma

O'zbekiston davlat konservatoriyasi "Xalq cholg'ulari" yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Axadjon Mamadaliyev

Ilmiy rahbar: O'zDk "Xalq cholg'ularida ijrochilik" kafedrasi dotsenti, Turon Fanlar Akademiyasi faxriy professori

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Italiya madaniyati va san'ati turli davrlarda tahlil qilinadi. Qadimgi Rim merosi, O'rta asrlar diniy san'ati, Uyg'onish davri buyuk san'atkorlari, yangi davrdagi opera san'ati va XX asr madaniy jarayonlari alohida o'rganilgan. Ayniqsa, XX asrda futurizm, fashizm davridagi san'at siyosati, neo-realizm kino oqimi hamda moda va dizayn sohalaridagi muvaffaqiyatlar Italiya madaniyatining jahon miqosidagi nufuzini belgilab berdi.*

Kalit so'zlari: *O'zbekcha, Italiya madaniyati, Uyg'onish davri, futurizm, neorealizm, moda.*

Аннотация: *В данной статье анализируются различные этапы развития итальянской культуры и искусства. Рассматриваются наследие Древнего Рима, религиозное искусство Средневековья, творения мастеров эпохи Возрождения, развитие оперы в Новое время и культурные процессы XX века. Особое внимание уделяется футуризму, культурной политике в период фашизма, неореализму в кинематографе, а также достижениям Италии в сфере моды и дизайна.*

Ключевые слова: *Русский, Итальянская культура, эпоха Возрождения, футуризм, неореализм, мода.*

Abstract: *This article analyzes the different stages of Italian cultural and artistic development. It examines the heritage of Ancient Rome, the religious art of the Middle Ages, the masterpieces of the Renaissance, the development of opera in the modern era, and the cultural processes of the 20th century. Particular attention is given to futurism, the cultural policies of the fascist regime, neo-realism in cinema, and Italy's achievements in fashion and design, which strengthened its global cultural influence.*

Keywords: *English: Italian culture, Renaissance, futurism, neo-realism, fashion.*

Italiya madaniyati va san'ati jahon sivilizatsiyasi tarixida alohida o'rin egallaydi. Qadimgi Rim davridan boshlab Uyg'onish davrigacha, keyinchalik yangi davr va zamonaviy san'at jarayonlarida Italiya yuksak ijodiy meros yaratdi. Bu maqolada Italiya madaniyatining turli davrlardagi xususiyatlari, san'at taraqqiyoti hamda XX asrdagi yangicha yo'nalishlar tahlil qilinadi.

Qadimgi Rim davrida Italiya madaniyati davlat qudrati bilan chambarchas bog'liq bo'lib rivojlandi. Arxitektura, haykaltaroshlik, teatr san'ati va adabiyot yuksak darajaga erishdi. Rim forumlari, Kolizey, Pantheon, akveduklar qadimgi muhandislik va san'atning eng yorqin yodgorliklaridan hisoblanadi.

O'rta asrlarda Italiya madaniy hayoti asosan diniy ta'sir ostida rivojlandi. Katolik cherkovi san'atning asosiy buyurtmachisi bo'lib, monastirlar va soborlar markaziy o'rin egalladi. Gotika va Romanesk uslubidagi inshootlar bunyod etildi. Shu davrda Dante Aligeri, Bokkachcho va Petrarka kabi yozuvchilar adabiyotning yangi bosqichiga asos soldilar.

Uyg'onish davri XV–XVI asrlarda Italiya Uyg'onish davrining markaziga aylandi. Florensiya, Rim va Venetsiya madaniy markaz sifatida tanildi. Leonardo da Vinchi, Mikelanjelo, Rafael, Botticelli kabi rassomlar ijodi san'at tarixida inqilobiy o'zgarish yasadi. Bu davrda inson va tabiat uyg'unligini madh etuvchi yangi dunyoqarash shakllandi. Yangi davr va XIX asr san'ati Italiya madaniyati Yevropa miqyosida keng ta'sir ko'rsatdi. Opera san'ati Italiyada shakllanib, Rossini, Verdi va Puccini kabi bastakorlar ijodi orqali dunyoga yoyildi. XIX asr oxirlarida milliy ozodlik harakatlari kuchayib, madaniyatda ham milliy g'oyalari o'z aksini topdi.

(Masofadagi Vezuviy bilan Pompey forumi)

XX asr Italiya madaniyati yangicha yo'nalishlar, siyosiy jarayonlar va modernizm oqimlari bilan tavsiflanadi. XX asr boshida Italiyada futurizm harakati yuzaga keldi. Bu oqim san'atda tezlik, texnika, sanoat taraqqiyotini ulug'ladi. Filippo Tommaso Marinetti futurizmning asoschilaridan biri bo'lib, uning manifestlari Yevropa modernizmi rivojiga katta ta'sir ko'rsatdi.

(Rimdagi Trevi favvorasi)

Mussolini davrida san'at siyosati 1920–30-yillarda fashistik rejim san'atni siyosiy propaganda vositasiga aylantirdi. Monumental arxitektura, milliy ramzlarni ulug'lash va klassik merosga murojaat bu davr madaniyatining asosiy xususiyatlari bo'ldi. Neo-realizm va kino ikkinchi jahon urushidan keyin Italiya kinosi yangi yo'nalish — neo-realizmni yaratdi. Vittorio De Sica, Roberto Rossellini va Federiko Fellini kabi rejissyorlar oddiy xalq hayotini, ijtimoiy muammolarni ekranga olib chiqdilar. Bu kino san'ati keyinchalik butun dunyoda keng tarqaldi. Moda va dizayn

XX asrning ikkinchi yarmida Italiya moda va dizayn markaziga aylandi. Milan, Rim va Florensiya shaharlarida dunyoga mashhur brendlar shakllandi. Gucci, Prada, Versace, Armani kabi uylar nafaqat Italiyada, balki butun dunyoda o'z ta'sirini ko'rsatdi. Musiqa va teatr opera san'ati davom etdi, yangi bastakorlar ijodi sahnada yangradi. Shuningdek, zamonaviy teatr va estrada san'ati ham rivojlandi.

Xulosa

Italiya madaniyati turli davrlarda jahon san'ati va tafakkuriga katta ta'sir ko'rsatdi. Qadimgi Rimning boy merosi, Uyg'onish davridagi buyuk san'atkorlar, opera san'ati va zamonaviy kinematografiya Italiya madaniyatining yuksak cho'qqilaridir. Ayniqsa, XX asrda futurizm, neo-realizm va moda san'ati orqali Italiya global madaniyat markazlaridan biriga aylandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Burckhardt J. The Civilization of the Renaissance in Italy. New York: Modern Library, 1990.
2. Marinetti F. T. Manifesto of Futurism. 1909.
3. Bondanella P. Italian Cinema: From Neorealism to the Present. Continuum, 2001.
4. Hollander A. Seeing Through Clothes. University of California Press, 1993.
5. Gombrich E. H. The Story of Art. Phaidon Press, 2011.